

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף ס

למדנו במשנתנו - שלח ביד פקח... בא אחר וליבה המלבה חייב:

אמר ר"נ בר יצחק: מי שגורס במשנה 'ליבה' (= 'בא אחר וליבה') אינו טועה, שנאמר "וַיֵּרָא מֶלֶאךָ יְהוָה אֵלָיו בְּלִבָּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה", נמצא שלשלהבת אש אפשר לקרוא 'לבה'. וכן מי שגורס במשנה 'ניבה' (= 'בא אחר וניבה') אינו טועה, שנאמר "וַיֵּרָא נִיב שְׁפָתַיִם", דהיינו שכשאדם מדבר הוא מנענע את שפתיו ויוצאת רוח, וכמו כן אפשר לקרוא למלבה אש בשם 'ניבוי' כלומר שהוא משיב רוח כדי להבעיר את האש.

למדנו במשנתנו - ליבתה הרוח כולן פטורין:

ליבה וליבתה הרוח: מי שליבה אש וגם הרוח ליבתה את אותה האש.

קושיא: אמאי, ליהוי כזורה ורוח מסייעתו: מדוע אם אין בליבוי בכדי ללבות את האש פטור, והרי הזורה בשבת (= המפריד את התבואה מהמוץ ע"י שזורק את התבואה ברוח, והרוח מעיפה את המוץ. זהו אחד מל"ט אבות מלאכות האסורות בשבת) חייב למרות שהרוח מסייעת לו, וא"כ גם המלבה וליבתה הרוח צריך להיות חייב למרות שאין בליבוי כדי ללבות את האש ללא סיוע הרוח.

אבי מתרץ: הכא במאי עסקינן: מדובר כאן שהוא ליבה מצד אחד והרוח ליבתה מצד אחר, וכיון שהליבוי שלא לא הועיל כלום לכן פטור.

רבא מתרץ: מדובר שכשהתחיל ללבות לא נשבה רוח חזקה, ולא היה ליבוי גורם להבעיר את האש, ופתאום באה רוח שאינה מצויה וליבתה, שכיון שלא היה עליו להעלות בדעתו שפתאום תבוא רוח שאינה מצויה לכן פטור, אבל הזורה בשבת די לו ברוח מצויה, ולכן הוא התכוון, ולכן חייב.

ר' זירא מתרץ: מדובר שלא נפח רוח על האש, אלא רק נשם כדרך המחמם בנשימתו את ידיו, וכיון שאין זה ליבוי כלל לכן פטור.

רב אשי מתרץ: הזורה בשבת חייב כיון שהתורה אסרה 'מלאכת מחשבת', וכיון שרצה שהרוח תסייע לו הרי שהתקיימה מחשבתו ולכן חייב, אבל כאן לגבי ליבוי זה רק גרמא, לפי שלא ליבה את האש לבד אלא יחד עם הרוח, וגרמא בנזקין פטור.

משנה: או עפר: כלומר שהאש ליחכה את החרישה שחרש חברו וקילקלה אותה.

גמרא: אמר רבא וכו': התורה כתבה "כי תצא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ אוּ **הַקֶּמֶה** או **הַשְּׂדֶה** שְׁלֵם וְשִׁלֵּם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה", כל הדברים המנויים בפסוק נצרכים כפי שמתבאר.

דאי כתב רחמנא קוצים, ה"א קוצים הוא דחייב רחמנא: אם היה כתוב רק "קוצים" היינו חושבים שרק על קוצים חייב, בגלל שהאש מצויה אצל הקוצים כיון שבני אדם לא נזהרים בהם שהרי הם מיועדים לשריפה, ולכן יש לתלות ולומר שפשע בזה שגרם לשריפתם, אבל גדיש שלא מצויה אצלו אש ולא מצוי שאדם ישרוף גדיש היינו תולים ואומרים שהוא שרפו באונס, לכן נאמר גם "גדיש".

ואי כתב רחמנא גדיש וכו': גדיש שנשרף ההפסד מרובה אבל קוצים שנשרפו הפסדם מועט והיינו חושבים שהתורה לא חייבה על שריפת קוצים, לכן נאמר גם "קוצים".

קמה למה לי? מדוע נכתב "קמה" בפסוק? תשובה: מה קמה בגלוי: ללמדנו שחייבים רק על דבר גלוי שנשרף ולא על דבר טמון (= מכוסה) שנשרף.

שאלה: **ולר' יהודה** שמחייב אף על שריפת דבר טמון, מדוע נכתב "קמה"? תשובה: **לרבות** שחייבים אף על שריפת בעלי חיים ואילנות, ולא רק על שדה ואבנים.

ורבנן לומדים זאת מ"**יא** הקמה". **ורבי יהודה** סובר ש"או" בא לחלק שלא נחשוב שחייב רק אם האש שרפה גם את הגדיש וגם את הקמה. **ורבנן** לומדים לחלק מ"**יא** השדה". **ורבי יהודה** סובר שאגב שהתורה כתבה "**יא** הקמה" לחלק, לכן היא כתבה "**יא** השדה".

שדה למה לי? מדוע נכתב "שדה" בפסוק? תשובה: **לאתויי:** לרבות שחייב אף אם האש ליחכה את חרישתו שעדיין לא נזרעה או שסיככה (= השחירה וקילקלה) את אבניו.

קושיא: **ולכתוב רחמנא שדה וכו':** שהתורה תכתוב רק "שדה" ואנחנו כבר נדע את השאר לבד, שהרי שדה כוללת בתוכה גם קוצים גדיש וקמה.

תירוץ: צריכא וכו': אם היה כתוב רק "שדה" היינו חושבים שחייב רק על מה שתוך השדה דהיינו תבואה, אבל אינו חייב על הקרקע עצמה, לכך נכתב "קמה" ללמדנו שחייב על התבואה, וא"כ "שדה" מיותר ללמדנו שחייב גם על שריפת הקרקע החרושה.

*

ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחילה: מדובר בצדיקים שיש להם קצת עבירות, ולכן הם נענשים עליהם בעולם הזה כדי לקבל שכר מושלם בעולם הבא. אלא שעדיין הם לא נענשים באופן פרטי, אלא רק כשתבוא פורענות כללית לעולם בגלל הרשעים - הם נענשים יחד איתם, והם הראשונים להיענש (עיון יעקב). (והטעם שהם הראשונים יבואר להלן).

שנאמר ונאכל גדיש: 'הקוצים' מסמלים את הרשעים ו'הגדיש' מסמל את הצדיקים. בפסוק נאמר שכאשר תצא אש לשרוף את הקוצים הרשעים, כבר נאכל הגדיש (= הצדיקים) קודם לכן.

ואתם לא תצאו: פסוק זה נאמר לבילל פסח במצרים.

בני רב יוסף כולי האי נמי לאין דומין: רב יוסף בכה ואמר: האם הצדיקים נחשבים לכלום, שהם קודמים להיענש לפני הרשעים? אמר לו אביי: זה שהם נענשים ראשונים זה טובה בשבילם כדי שהם לא יראו את הפורענות שתבוא לעולם.

לעולם יכנס אדם בני טוב: לעולם יכנס אדם לעיר או יצא מהעיר באור יום, שעליו נאמר **"וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם כִּי טוֹב"**, ואז טוב לו שאינו נתקל בחיות רעות וליסטים.

ת"ר דבר בעיר: אם יש מגיפה בעיר, תיכנס לתוך הבית ואל תסתובב בחוץ.

מאי ואומר: מדוע צריך שלושה פסוקים? והתשובה: מהפסוק הראשון היינו חושבים שדוקא בלילה אין לצאת אבל ביום אפשר לצאת החוצה, ועל כך מלמד הפסוק השני. ועדיין היינו חושבים שדוקא אם בתוך הבית אין אימה של מלאך המות כי לא מתים אנשים בבתים אלא רק ברחובות, עדיף להישאר בבית. אבל אם מתים אנשים גם בבתים, עדיף כבר לצאת החוצה כדי לשבת בצוותא עם אנשים אחרים, קמ"ל שלא לצאת החוצה כי בחוץ הרבה יותר מסוכן.

רבא בעידן ריתחא: בזמן מגיפה היה סוגר את החלונות כדי שלא יכנס אויר מבחוץ עם הנגיף.

ת"ר רעב בעיר פזר רגלך: לך לעיר אחרת.

ואומר 'אם אמרנו' וכו': נאמר (מלכים ב, ז) "וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מִצְרָעִים פָּתַח הַשָּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים פֹּה עַד מָתָנוּ : אִם אָמְרָנוּ נָבֹא הָעִיר וְהָרַעַב בָּעִיר וּמָתָנוּ שָׁם, וְאִם יֹשְׁבָנוּ פֹה וּמָתָנוּ, וְעַתָּה לָכֵן וְנִפְלָה אֶל מַחְנֵה אָרֶם אִם יַחֲיֵנוּ נַחֲיָה וְאִם יָמִיתֵנוּ וּמָתָנוּ".

מאי ואומר: מדוע יש צורך בפסוק נוסף? והתשובה: ללמד שילך אפילו למקום שיש בו ספק סכנת נפשות. כפי שלומדים מהארבעה מצורעים שישבו בשערי העיר והרעב היה בעיר, והם החליטו להסגיר את עצמם למחנה ארם מספק שמא יתנו להם אוכל אפילו שיתכן והם יהרגו אותם.

זכיון דיהיבא ליה רשותא: מכיון שנתנה לו רשות להרוג הוא הולך בגלוי. אבל כשיש שלום בעיר אין לו רשות להרוג ולכן הוא מתחבא והולך בצידי הדרכים.

והני מילי היכא דלא קרו ביה דרדקי: בתנאי שאין ילדים שלומדים בבית הכנסת, ולא מתפללים בו במנין.

והני מילי דלית בהו נקבה: כשאין בין הכלבים כלבה שאז הם בוכים או צוחקים בגללה.

יתיב רב אמי ורב אסי: ישבו שניהם לפני רבי יצחק נפחא ללמוד תורה, אחד ביקש ממנו שיאמר שיעור בהלכה והשני ביקש שיאמר שיעור באגדה. הוא התחיל לומר שיעור באגדה והאחד לא הסכים, ואז הוא התחיל לומר שיעור בהלכה והאחר לא הסכים.

אחת ילדה: אישה צעירה.

האישה הצעירה תולשת לו את השערות הלכנות כדי שהוא יראה צעיר, ואילו האישה המבוגרת תולשת לו את השערות השחורות כדי שהוא יראה מבוגר, ואז הוא נשאר קרח.. אמר רבי יצחק נפחא: לכן אני אומר לכם שיעור שיתאים לשניכם דהיינו שיש בו גם אגדה וגם הלכה.

תצא מעצמה: העבירות שלנו הם שגרמו לשריפת בית המקדש, ולכן נחשב הדבר שהאש יצאה מעצמה ולא מרצונו של הקב"ה.

שמעתתא - פתח הכתוב וכו': והדבר הלכה: מדוע הפסוק הזה פתח בנזקי ממונו **"כִּי תֵצֵא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ"** - דהיינו שהוא הדליק אש בחצירו והאש יצאה מעצמה והלכה והזיקה, בדומה לשורו שהלך והזיק. אך לבסוף כתוב **"שְׁלֹם יִשְׁלֹם הַמִּכְבֵּר אֶת הַבְּעֵרָה"** - דהיינו שהוא הלך לשדה חבירו והדליק את השריפה הזו בכוונה.

אשו משום חיציו: אדם המדליק אש נחשב כאדם שזורק חיצים למרחוק, ולכן אם הוזק אדם באש הזו הוא חייב לשלם לו ארבעה דברים (צער ריפוי שבת ובושת) כאדם המזיק. (אבל למ"ד 'אשו משום ממונו' האש נחשבת כשורו שהזיק והוא פטור בארבעה דברים).

ויתאוו דוד: הגמרא מביאה סיפור שכתוב בספר שמואל (ב, כג): **"וַיִּתְאַוּ דָּוִד וַיֹּאמֶר מִי יִשְׁקֵנִי מִיָּם מִבֵּר בֵּית לָחֶם אֲשֶׁר בְּשַׁעַר: וַיִּבְקְעוּ שְׁלֹשֶׁת הַגִּבּוֹרִים בְּמַחְנֵה פִלְשִׁתִּים וַיִּשְׁאָבוּ מִיָּם מִבֵּר בֵּית לָחֶם אֲשֶׁר בְּשַׁעַר, וַיִּשְׁאוּ וַיָּבִאוּ אֶל דָּוִד, וְלֹא אָבָה לִשְׁתוֹתָם וַיִּסַּף אֹתָם לִי-הָהּ:"** הגמרא מבינה שהסיפור הזה אינו כפשוטו, ולכן היא מקשה: מה רצה דוד?

תירוץ: (א) אמר רבא.. טמון באש: אנשיו של דוד שרפו גדיש של יהודי והיו כלים טמונים בתוכו, ודוד הסתפק בשאלה האם הוא חייב לשלם על הכלים. דהיינו יש מחלוקת רבי יהודה ורבנן האם חייב על 'טמון' באש, והוא הסתפק כמו מי ההלכה. והאנשים הלכו לבית לחם לברר את השאלה אצל הסנהדרין. והם פשטו לו את הספק.

(ב) רב הונא אמר: היה גדיש של שעורים השייך ליהודי שהתחבאו בתוכו פלשתים, והוא הסתפק האם מותר לו לשרוף את הגדיש ולהציל עצמו בממון חבירו. והם ענו לו: אסור, אבל אתה מלך ומלך פורץ גדר של שדות אחרים בשביל לעשות לו דרך לעבור בה.

[תוס' פירשו שהשאלה היא רק האם צריך לשלם על הנזק שיעשה לחבירו כשיציל את עצמו, אבל פשוט שמותר לעשות כן שהרי זהו פיקוח נפש. והלשון 'אסור' להציל - הוא משום שההתר להציל הוא 'דחיה' ולא 'הותרה' כלומר יש כאן איסור והוא נדחה מפני פיקוח נפש, ולכן חייב לשלם על הנזק. גליוני הש"ס].

(ג.) **ורבנן ואיתימא רבה בר מרי:** היו גדישים של שעורים השייכים ליהודים והוא רצה לקחת אותם בשביל להאכיל לבהמותיו, ובתמורה להחזיר להם גדישים של עדשים השייכים לפלשתים. וענו לו: הגוזל ומשלם נחשב רשע ולכן אסור לעשות זאת.

בשלמא למאן דאמר לאחלופי: למ"ד שדוד רצה להחליף את הגדישים - מובן מדוע בספר שמואל מסופר שחלקת השדה היתה מלאה עדשים: **"וַתְּהִי שָׁם חֶלְקֶת הַשָּׂדֶה מְלֵאָה עֲדָשִׁים וְהָעָם נָס מִפְּנֵי פִלְשְׁתִּים : וַיִּתְּצֵב בְּתוֹךְ הַחֶלְקָה וַיַּצִּלָּהּ"**. ואילו בדברי הימים מסופר שחלקת השדה היתה **'מְלֵאָה שְׁעוּרִים'**. כי הם רצו להחליף אותן זו בזו. אבל למ"ד שהוא רצה לשרוף את הגדיש - מדוע יש שינוי בין הספרים?

תירוץ: אמר לך: היו שתי שדות של יהודים שהתחבאו בהם פלשתים, אחת של שעורים ואחת של עדשים.

בשלמא למאן דאמר למקלי: למ"ד שהוא רצה לשרוף את השדה - מובן מה שכתוב שדוד הציל אותה, דהיינו הוא הציל אותה משריפה. [ולפירוש תוס' יש לומר שההלכה שהביא הגבור שצריך לשלם על השדה - הציל את הממון של הבעלים של השדה, שיקבל את תשלום הנזק שנעשה לו. שוטנשטיין]. אלא למ"ד שהוא רצה להחליף את השדות מה הפירוש שהוא 'הציל' את השדה?

תירוץ: דלא שבק להו לאחלופי: הוא לא הסכים שיחליפו אותן.

בשלמא הני תרתי: לפי שני הפירושים האחרונים (שהם רצו לשרוף את השדות או להחליף אותן) - מובן מדוע יש צורך בשני הפסוקים שמדברים על שדה שעורים ועל שדה עדשים. אלא למ"ד שכל הספק של דוד היה האם הוא חייב על הכלים הטמונים בשדה ששרף אותה - מדוע נאמרו שני הפסוקים המתארים את השדות בשעורים ובעדשים?

תירוץ: אמר לך: דוד הסתפק בשתי ספקות: א. טמון באש. ב. אחת משתי הספיקות האחרונות הנ"ל: האם מותר להציל עצמו בממון חיברו, או האם מותר לגזול על מנת לשלם.

בשלמא למ"ד הני תרתי: לפי שני הפירושים האחרונים מובן מדוע דוד לא רצה 'לשתות את המים' כלומר להשתמש בהיתר שנתנו לו הסנהדרין לשרוף או להחליף את השדות בגלל שהוא מלך. [ולפירוש תוס' הנ"ל הוא לא רצה להשתמש בהתר שנתנו לו הסנהדרין להיפטר מלשלם על הנזק, אלא הוא שילם את הנזק לבעל השדה. שם].

אלא למ"ד שהוא שאל על טמון באש - הרי לא היה כאן שום היתר מיוחד, אלא רק הוראה של הלכה שהם שלחו לו.

תירוץ: דלא אמרינהו משמייהו: הוא לא אמר את דבר ההלכה בשם האנשים שהלכו לשאול אותו, כי היה אסור להם לסכן את עצמם.

ויסך אותם לה': לשני הפירושים (שריפה או החלפה) מובן הפסוק -הוא החמיר על עצמו ולא היקל, כלומר הוא עשה מעשה לשם שמים. אלא למ"ד שהוא שאל על טמון באש - קשה. והתשובה: הוא אמר את הדבר הלכה בסתמא, ולא בשם של בני אדם.